

V procesu samoevalvacije se učimo tudi učitelji

Nataša Sever

Potreba po samoevalvaciji

Samoevalvacija je del človeške narave. Vsak posameznik si zastavlja vprašanja o tem, kako dober je, kaj bi lahko izboljšal in kaj bi moral spremeniti. Podobna vprašanja si zastavljamo tudi na nivoju šole. Sprašujemo se, ali smo dobra šola, v čem bi lahko bili boljši, kako bomo želeno raven kvalitete ohranjali tudi v prihodnosti, predvsem pa nas zanima, na osnovi česa lahko vse navedeno trdimo. Kako torej vemo oz. na osnovi česa lahko zagotavljamo, da smo na nekem področju dobri?

Ocenjevanje samega sebe je zelo občutljiv, a hkrati nujen proces, ki nam omogoča, da gremo naprej, da se razvijamo in izboljšujemo. Posamezniki in pa tudi organizacije nismo navdušeni nad razkrivanjem naših šibkosti, niti sami sebi, kaj šele drugim. Vendar pa si hkrati želimo, da bi imeli več močnih in manj šibkih točk, da bi bili boljši in da bi takšni tudi ostali. Vsi se zavedamo, da je sprememba ena glavnih lastnosti življenja in delovanja in da smo spremembam v takšni ali drugačni obliki izpostavljeni vsi. Odzivi na notranje in zunanje pritiske ter zahteve ali potrebe po spremembah pa so zelo različni in raznoliki. Kako se torej spremeniti na bolje? Kako se lotiti procesa samoevalvacije na nivoju šole?

Usposabljanje za samoevalvacijo (Brejc in Jurič Rajh 2009) je bila priložnost, da se začnemo učiti ocenjevati se. Z vključitvijo naše šole v usposabljanje smo člani tima za samoevalvacijo na izobraževanju dobili nalogo, da na šoli izvedemo vrsto dejavnosti, ki bi pripomogle k učinkovitemu uvajanju procesa samoevalvacije na šoli. Skozi dejavnosti, ki so potekale na šoli na različnih nivojih – od posameznika, preko aktivov, celotnega učiteljskega zbora do tima za samoevalvacijo, smo se vsi strokovni delavci, ki smo se v dejavnosti vključili, predvsem pa člani tima za samoevalvacijo, uvajali, učili, prilagajali in spoznavali, da je pred nami še dolga pot.

Potek samoevalvacije na šoli

Ko smo na začetku seznanili kolege, da smo kot šola pristopili v projekt usposabljanja za samoevalvacijo, smo naleteli na različne

odzive. Nekateri kolegi so menili, da je to še ena od dodatnih obveznosti, ki ne bo prinesla nobenih posebnih rezultatov ali sprememb in so bili do projekta zelo kritični. Za vsem so pač videli še dodatno časovno obremenitev ter dodatno papirnato delo ipd.

Druga skupina kolegov je razumela samoevalvacijo kot proces oz. dejavnost vsakega posameznika, ki tako ali drugače ovrednoti svoje delo, pogleda nazaj in ugotovi, ali je zadovoljen s svojim dosežkom.

Vendar pa vsak učitelj to opravi zase, za svoj predmet, po končani šolski uri, predelanem tematskem sklopu, ob koncu redovalnega obdobja, na koncu šolskega leta ipd. S tega vidika lahko trdimo, da je samoevalvacija proces, ki je res že po naravi prisoten pri delu učitelja, vendar pa ga nismo na šoli izvajali sistematično. Nekateri so menili, da pač lahko spreminjaš le sebe in svoje delo, težko pa vplivaš na šolo kot celoto oz. na njeno kakovost.

Učitelji, ki so samoevalvacijo razumeli širše – kot proces uvajanja in zagotavljanja kakovosti šole kot skupnosti, katero sestavlja več deležnikov – učitelji, učenci, starši in ostali občasni zunanji deležniki – pa so v projektu videli nekaj več – pričakovali so, da se bomo vsi skupaj naučili, kako narediti našo šolo boljšo, kvalitetnejšo, predvsem pa kako zeleno raven kakovosti tudi v bodoče ohranjati.

Ko smo po dolgotrajnem pretresanju zelenih ciljev le uspeli določiti prioritetni cilj, ki smo mu v procesu usposabljanja sledili, se je na šoli začelo izvajanje vrste različnih dejavnosti. Kot prioritetni cilj smo si izbrali izboljšanje učno-delovnih navad učencev. Rada bi poudarila, da smo si izbrali le en prioritetni cilj, ker smo predvidevali, da je v procesu učenja samoevalvacije težko slediti več ciljem, saj se moramo ob izvajanju dejavnosti hkrati tudi učiti, kako k procesu pravilno pristopamo. Doseganje cilja smo spremljali v krajšem časovnem obdobju, ker smo predvidevali, da nam bo krajši rok omogočal boljše sprotne spremljanje dejavnosti. Člani tima za samoevalvacijo smo si ob tem zadali nalogo, da bomo poskušali vzpostaviti način oz. sistem, ki nam bo omogočal optimalno spremljanje oz. vrednotenje zastavljenega prioritetejnega cilja.

Na delavnici za celotni učiteljski zbor smo skupaj s kolegi dorekli in oblikovali načrt dejavnosti (t. i. akcijski načrt). V spremljanje doseganja zastavljenega cilja smo vključili vse člane učiteljskega zbora.

Določili smo naslednje dejavnosti učiteljev za doseganje zastavljenega cilja:

- učitelji naj bi kontrolirali in preverjali domače naloge učencev,
- nagrajevali naj bi dobre domače naloge in sankcionirali neopravljanje domačih nalog,
- učitelji naj bi kontrolirali prinašanje zahtevanih pripomočkov,
- učitelji naj bi uporabljali različne oblike in metode dela,
- vse dijake naj bi vključevali v sodelovanje pri pouku oz. spodbujali sodelovanje vseh.

Vsak učitelj je dobil posebne obrazce, na katerih je spremljal izvajanje dejavnosti za svoj predmet v več razredih.

Znanje in izkušnje, ki smo jih pridobili v procesu samoevalvacije

Po zaključenem spremljanju izvajanja dejavnosti so učitelji oddali izpolnjene obrazce in v tej fazi so se pokazale prve pomanjkljivosti našega procesa oz. težave, na katere bomo morali biti pozorni tudi v prihodnosti, predvsem pa se bomo morali nanje ustrezno pripraviti.

Rezultati, do katerih smo prišli na podlagi zbranih podatkov, so sicer pokazali, da večina (med 80 in 90 %) dijakov opravlja domače naloge, in da večina (90 %) k pouku prinaša zahtevane pripomočke, vendar pa ja bil zanimiv podatek, da domačih nalog ne opravljajo vedno eni in isti dijaki ter da tudi zahtevanih pripomočkov ne prinašajo vedno eni in isti. Rezultat je bil pozitiven in vzpodbuden in nam je pokazal, da smo na pravi poti in da moramo na njej vztrajati. Ob tem je potrebno izpostaviti pomembno dejstvo, da je rezultate samoevalvacijskega procesa, pa naj bodo dobri ali slabi, treba vzeti resno in jih upoštevati.

Ob zbiranju podatkov in njihovi obdelavi pa smo ugotovili, da smo nehote oz. ne da bi to sploh predvidevali, prišli še do nekaterih zanimivih in koristnih zaključkov in ugotovitev, ki nam bodo proces samoevalvacije v prihodnosti pomagali izvajati boljše in učinkovitejše.

Tako smo ugotovili, da smo ob tem, ko smo spremljali učno delovne navade dijakov, istočasno nevede in nenačrtovano spremljali tudi sodelovanje učiteljev v procesu spremljanja zastavljenih ciljev. Navkljub odločitvi, da bo podatke zbiral ves učiteljski zbor, je izpolnjene obrazce oddalo le 60 % učiteljev. Mnenje večine je bilo, da je bil rok za spremljanje prekratek. Za nekatere učitelje je bila to dodatna obveznost, ki je motila njihov običajen proces

dela. Ob tem je najbrž pomembno izpostaviti dejstvo, da mora biti proces samoevalvacije na šoli nemoteč in da ne sme vplivati na običajne potek dela na šoli. Učitelji ne smejo procesa samoevalvacije videti kot neko dejavnost, ki moteče posega v njihovo vsakdanje delo in jih pri tem moti ali celo ovira. Samoevalvacija mora biti integrirana v vsakodnevno delo in življenje na šoli.

Pomembna ugotovitev je bila tudi ta, da so se dejavnosti, ki smo jih izvajali za potrebe usposabljanja za samoevalvacijo, podvajale z dejavnostmi šolskega razvojnega tima. Tim za samoevalvacijo je bil na šoli oblikovan po tem, ko je šolski razvojni tim deloval že eno leto. Ker so se nekatere dejavnosti prekrivale, je med učitelji prihajalo do zmede in negotovanja, saj so v relativno kratkem času izvajali skoraj identične dejavnosti za potrebe dveh različnih timov.

Sodelovanje šRT in tima za samoevalvacijo je bistvenega pomena, še bolj pomembno pa je, da se razmejijo dejavnosti obeh timov oz. da so področja dela in delovanja obeh timov jasno določena. Na šoli je bil v dogovoru z vodstvom sprejet predlog, da šolski razvojni tim oblikuje prioritete cilje in določi dejavnosti za spremljanje le-teh, tim za samoevalvacijo pa določi merila za spremljanje doseganja zastavljenih ciljev, izvede analizo, pripravi samoevalvacijsko poročilo in z vsebino poročila seznanji deležnike v procesu samoevalvacije.

Ob zbiranju podatkov smo ugotovili, da na šoli zbiramo, ali pa že razpolagamo z velikim številom podatkov, ki bi nam lahko pomagali razbrati notranje trende ustanove v smislu ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti oz. ugotoviti močne in šibke točke naše šole. Takšni podatki so med drugim:

- podatki, povezani z dijaki (vpisni podatki, odsotnosti, statusi, vzgojni ukrepi, pohvale, rezultati mature ...)
- podatki, povezani z delom učiteljev (delovna obveznost, vključenost v projekte, izvajanje medpredmetnih povezav, uporaba e-gradiv ...)
- podatki o dogodkih na šoli (ekskurzije, povezave z drugimi šolami, projektni dnevi, prostovoljno socialno delo ...)
- podatkih o aktivnostih staršev v povezavi s šolo (udeležba na roditeljskih sestankih in govorilnih urah, sodelovanje z razrednikom ...)

Med izvajanjem procesa samoevalvacije smo tudi opazili, da je izredno pomembno, da so učitelji oz. sodelujoči v procesu dobro

seznanjeni z namenom in izvajanjem samoevalvacije. V učiteljskem zboru se je treba truditi za to, da se razvija občutek pripadnosti šoli, da vsak posameznik čuti, da ima možnosti za svoj profesionalni razvoj. Vzpodbujati moramo sodelovalno kulturo – v proces samoevalvacije morajo biti vključeni vsi, saj je to eden od ključnih faktorjev za smiselnost procesa samega. K izboljšanju lahko pripomore vsak, to je pravica, hkrati pa tudi dolžnost vsakega posameznika, ki je vključen v neko skupnost. Vsak čuti potrebo po izboljšavah in zato je prav, da ima vsak v procesu izboljševanja tudi možnost sodelovanja. Pomembna prednost procesa samoevalvacije je tudi ta, da se samoevalvacija izvaja iz baze proti vrhu – od vsakega posameznika, preko aktivov, celotnega učiteljskega zbora do vodstva šole. Vključevanje posameznika v načrtovanje oz. zastavljanje ciljev da vsakemu možnost, da lahko predlaga izboljšave oz. spremembe na tistem področju, ki ga sam vidi kot šibkega in bi ga rad izboljšal. Posameznik se znotraj takšnega sistema počuti upoštevanega in sprejetega. Načrtovanje je zato izrednega pomena za sam potek samoevalvacije in pa tudi za ustvarjanje pozitivne klime, saj ima vsak učitelj možnost, da spregovori o svojih predlogih izboljšav, hkrati pa se mora tudi vsak vprašati, kaj dela in kako to počne. Samoevalvacija kot proces postane na takšen način del vsakdanjika.

Kot zelo pozitivno izkušnjo v procesu samoevalvacije na naši šoli je potrebno omeniti tudi pomembnost vključenosti strokovnih aktivov v samoevalvacijo. V strokovnih aktivih dobi vsak učitelj možnost, da deluje znotraj manjše skupine. V strokovnih aktivih je običajno tudi stopnja zaupanja večja, delo se porazdeli, več je medsebojne pomoči. Tudi samo načrtovanje prednostnih področij, ki vplivajo na kakovost šole, je lažje znotraj manjše skupine. Znotraj strokovnega aktiva je tudi lažje vzpodbujati kolege, razvijati t. i. kritično prijateljstvo, izvajati kolegialne hospitacije ipd. Pomembno je, da se tudi v procesu samoevalvacije strokovni aktivni redno sestajajo. Iz izkušenj na šoli lahko trdim, da je bilo znotraj strokovnega aktiva dosti debate o pomembnosti izboljšav, o močnih in šibkih točkah šole. V strokovnih aktivih je tudi lažje izvajati spremljanje zastavljenih ciljev.

Samoevalvacija v prihodnosti

Samoevalvacija ne sme ostati proces, ki se dogaja znotraj zbornice, ampak proces, ki od svojega začetka do konca vključuje tudi ostale deležnike v šoli – predvsem dijake, v optimalni obliki pa

tudi starše. Samoevalvacija je del šolskega življenja, osredotočiti se mora na tisto, kar je za šolo pomembno. S procesom morajo biti seznanjeni tudi dijaki, še celo več kot to – vključiti jih je treba v načrtovanje izboljšav (tukaj ima ključno vlogo dijaška skupnost) in lahko tudi v njihovo spremljanje, seznaniti jih je treba z rezultati (Zavašnik Arčnik in Koren 2011). Na ta način dijake učimo odgovornosti, kritičnega vpogleda v svoje delo in delo drugih, navajamo pa jih tudi na ustrezno odzivanje na spremembe, ki jim morajo predstavljati izziv in ne vir strahu. Samoevalvacija je integralni del učenja in napredka in kot taka nujno potrebna za zagotavljanje kvalitetnejše prihodnosti.

Literatura

- Brejc, M., in A. Jurič Rajh, ur. 2009. »Usposabljanje za samoevalvacijo 1.« Interno gradivo, Šola za ravnatelje, Kranj.
- Zavašnik Arčnik, M., in A. Koren. 2011. »Vključevanje učencev kot deležnikov v načrtovanje samoevalvacije.« *Šolsko polje* 21 (3-4): 69-70.

- Nataša Sever je profesorica nemščine in angleščine na Škofijski gimnaziji Vipava.
nasever1@gmail.com